

ΔΙΑΔΗΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
Πλάτωνος, Πολιτεία 519d - 520a

Ἐπειτ' ἔφη, ἀδίκησομεν αὐτούς, καὶ ποιήσομεν χειρὸν ζῆν, δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;
Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγὼ, πάλιν, ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι, συναρμότταν τοὺς πολίτας πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελείας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν καὶ αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφίη τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρηῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως.

Αριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια, Β 1.5-7

Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν· οἱ γὰρ νομοθετοῦν τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νομοθέτου τοῦτ' ἐστίν, ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἁμαρτάνουσιν, καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθῆ φαύλης. Ἔτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθειρεται, ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ κιθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται, ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος, ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A1.a. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε καθένα από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3) και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας, γράφοντας τις φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3):

1. Ο Γλαύκων θεωρεῖ σωστό τον εξαναγκασμό των φιλοσόφων να αναλάβουν πολιτική δράση.
2. Ο Σωκράτης αναφέρεται στη μέριμνα του νόμου για την ευδαιμονία μόνο των φιλοσόφων.
3. Ο νόμος στο πλατωνικό απόσπασμα διαπλάθει το ήθος των πολιτών, ώστε να τους θέτει στην υπηρεσία του συνόλου και να ενισχύει την ενότητα της πόλης.
4. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ὅλοι οι νομοθέτες επιτυγχάνουν να κάνουν τους πολίτες ηθικά ενάρετους.
5. Κατὰ τον Αριστοτέλη δεν υπάρχουν κακά πολιτεύματα, ἀλλὰ καλὰ και λιγότερο καλὰ ως προς την ηθική ἀσκηση των πολιτών.
6. Ο Αριστοτέλης υποστηρίζει ότι οι ἄνθρωποι διακρίνονται σε καλοὺς ἢ κακοὺς εκ γενετής.

A1.β. 1. «... ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι»: σε ποια λέξη ἢ φράση του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία «τοῦτο»; (μονάδες 2)

2. «ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἁμαρτάνουσιν»: σε ποια λέξη του αρχαίου κειμένου αναφέρεται η αντωνυμία «αὐτό»; (μονάδες 2)

Μονάδες 10

B1.a. «ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελείας ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὧσιν ὠφελεῖν»: να σχολιαστεί το περιεχόμενο της παραπάνω φράσης σε συνδυασμό με τον σωκρατικό ορισμό της δικαιοσύνης («τό τά αὐτοῦ πράττειν»). (μονάδες 6)

B1.β. Στο πρώτο απόσπασμα ο νόμος εμφανίζεται προσωποποιημένος. Σε τι εξυπηρετεῖ η προσωποποίησή του; Να αναφέρεται δύο εκφραστικές επιλογές που την επιβεβαιώνουν. (μονάδες 4)

Μονάδες 10

B2. «Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινόμενον ἐν ταῖς πόλεσιν...πολιτείας ἀγαθῆ φαύλης.»: Να αναλύσετε την επιδίωξη κάθε νομοθέτη και τον τρόπο με τον οποίο αυτή υλοποιείται.

Μονάδες 10

B3. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση:

1. Ποια δεν είναι σωκρατική φιλοσοφική μέθοδος;

- α) ειρωνεία
- β) διάλεξη
- γ) μαιευτική

2. Ποιος ήταν ένας από τους κατηγορούς του Σωκράτη στη δίκη που τον οδήγησε σε θάνατο;

- α) Αναξαγόρας
- β) Χαρμίδης
- γ) Μέλητος

3. Μαθητές της Ακαδημίας μεταξύ άλλων ήταν:

- α) ο Ξενοκράτης, ο Αριστοτέλης, ο Σωκράτης
- β) ο Ξενοκράτης, ο Αριστοτέλης, ο Σπεύσιππος
- γ) ο Ξενοκράτης, ο Φίλιππος από τον Οπούντα, ο Σωκράτης

4. Ο Πρωταγόρας εκθέτει τις απόψεις του με τρεις τρόπους:

- α) το μύθο, τη διάλεξη και το σχολιασμό ποιητικών κειμένων

β) το μύθο, τη διαλεκτική και το σχολιασμό ποιητικών κειμένων

γ) το μύθο, το διαλογισμό και το σχολιασμό ποιητικών κειμένων

5.Ο Ησίοδος ήταν:

α) τραγικός ποιητής

β) επικός ποιητής

γ) λυρικός ποιητής

Μονάδες 10

B4. α. Να γράψετε από ένα **αντόνυμο** στην αρχαία ελληνική για τις παρακάτω λέξεις: **χειρόν, ἐπελάθου, εὖ, δυνατοί, ἀγαθοῦς.** (μονάδες 5)

B4.β. Να δώσετε **ένα** ομόρριζο (απλό ή σύνθετο) στα νέα ελληνικά για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις: **ἐγγενέσθαι, συναρμότιων, ἀφιῆ, φθείρεται, ἔσονται.** (μονάδες 5)

Μονάδες 10

B5.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ξενοφών, Απομνημονεύματα, 1.2.19–1.2.20, Μτφρ. Κ. Βάρναλης. [1939]

Ίσως λοιπόν μπορούσαν να ειπουν πολλοί από εκείνους, που λέγουν ότι φιλοσοφούν, ότι ουδέποτε ο δίκαιος μπορεί να γίνη άδίκος ούτε ο σόφρων αυθαίρετος ούτε κατ' άλλο τίποτε εξ εκείνων, τα οποία μανθάνονται, ο μαθών μπορεί να γίνη ανεπιστήμων. Εγώ όμως περί τούτων δεν φρονώ ούτω· διότι παρατηρώ, ότι, καθώς τα σωματικά έργα εκείνοι, που δεν εξασκούν τα σώματα, δεν μπορούν να τα εκτελούν, έτσι και τα ψυχικά έργα εκείνοι, που δεν εξασκούν την ψυχήν, δεν μπορούν να τα εκτελούν, διότι, ούτε όσα πρέπει να κάμνουν, μπορούν να τα κάμνουν, ούτε από όσα πρέπει να απέχουν, μπορούν να απέχουν. Διά τούτο και οι πατέρες τους υιούς των, και αν είναι σόφρονες, όμως τους εμποδίζουν από τους πονηρούς ανθρώπους, επειδή η μεν συναναστροφή των εναρέτων είναι άσκησις της αρετής, η δε συναναστροφή των πονηρών καταστροφή. Είναι δε μάρτυς τούτου από τους ποιητάς και εκείνος που λέγει:

Απ'τους καλούς πάντα καλό θα μάθης.

Αν πηγαίνεις με τους κακούς,

Και το μυαλό που σου' λαχε θα χάσης.

Να συγκρίνετε τις απόψεις των δύο διανοητών, Ξενοφώντα και Αριστοτέλη, σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζει η διδασκαλία στη γένεση και ανάπτυξη των αρετών. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές στο πρωτότυπο κείμενο και στο δοθέν παράλληλο.

Μονάδες 10

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Δημοσθένης και ο αντίπαλος του Αισχίνης ήταν μέλη της πρεσβείας προς τον Φίλιππο, αποτέλεσμα της οποίας ήταν η Φιλοκράτεια ειρήνη του 346 π.Χ. Η απογοήτευση που διαδέχτηκε την ειρήνη αποτυπώνεται στον λόγο του Δημοσθένη για την «ψεύτικη πρεσβεία», όπου κατηγορεί τον Αισχίνη σχετικά με την αρνητική για την Αθήνα εξέλιξη της κατάστασης.

Ἦλθον ὡς αὐτὸν πρέσβεις ἐκ Θηβῶν ὅτε περ καὶ παρ' ὑμῶν ἡμεῖς ἦμεν ἐκεῖ. Τούτοις χρήματ' ἐκείνος ἐβούλετο δοῦναι, καὶ πάνυ γ', ὡς ἔφασαν, πολλά. Οὐκ ἐδέξαντ' οὐδ' ἔλαβον ταῦθ' οἱ τῶν Θηβαίων πρέσβεις. Μετὰ ταῦτ' ἐν θυσίᾳ τινὶ καὶ δειπνῶ πίνων καὶ φιλανθρωπεύομενος πρὸς αὐτοὺς ὁ Φίλιππος ἄλλα τε δὴ πολλά, οἷον αἰχμάλωτα καὶ τοιαῦτα, καὶ τελευτῶν ἐκπώματ' ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ προὔπινεν αὐτοῖς. Πάντα ταῦτ' ἐκείνοι διεωθοῦντο καὶ οὐδαμῆ προῖενθ' αὐτοῦς. Τελευτῶν δὲ Φίλων, εἷς τῶν πρέσβεων, εἶπεν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λόγον οὐχ ὑπὲρ Θηβαίων ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν ἄξιον εἰρήσθαι. Ἔφη γὰρ τὸν Φίλιππον ὀρῶν καὶ μεγαλοψύχως καὶ φιλανθρώπως ἔχοντα πρὸς αὐτοὺς ἡδεσθαι καὶ χαίρειν· αὐτοὶ μὲν οὖν ὑπάρχειν αὐτῷ φίλοι καὶ ξένοι καὶ ἄνευ τῶν δῶρων τούτων, εἰς δὲ τὰ τῆς πόλεως πράγματ', ἐν οἷς ἦν τότε, τὴν φιλανθρωπίαν αὐτὸν ἡξίουσαν ταύτην προσθέντ' ἄξιόν τι καὶ αὐτοῦ καὶ τῶν Θηβαίων πράξαι, καὶ ὅλην τε τὴν πόλιν οὕτω καὶ σφεῖς ὠμολόγουν ὑπάρχειν αὐτῷ. Καὶ γὰρ τοι σκέψασθε τί τοῖς Θηβαίοις γέγονεν ἐκ τούτων καὶ τί συμβέβηκε, καὶ θεάσασθ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἡλικὸν ἐστὶ τὸ μὴ πωλεῖν τὰ τῆς πόλεως. Πρῶτον μὲν τοῖνυν εἰρήνην γέγονεν αὐτοῖς πονοῦσι καὶ ταλαιπωρουμένοις ἤδη τῷ πολέμῳ καὶ ἡττωμένοις, εἴτα τῶν ἐχθρῶν Φωκέων ἄρδην ὄλεθρος καὶ ὅλων τῶν τειχῶν καὶ τῶν πόλεων ἀναίρεσις.

Δημοσθένους περί τῆς παραπρεσβείας 139-141

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ἐκπώματα = ποτήρια

φιλανθρωπεύομαι = κάνω φιλοφρονήσεις

προπίνω= προσφέρω με πρόποση

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε στη νέα ελληνική το απόσπασμα «Καὶ γάρ τοι σκέψασθε ... ἀναίρεσις»

Μονάδες 10

2. Ποια είναι η στάση των Θηβαίων πρεσβευτῶν απέναντι στις προσφορές του Φιλίππου;

Μονάδες 10

3 α. Να εντοπίσετε τις αντωνυμίες στο απόσπασμα που σας δόθηκε για μετάφραση και να αναγνωρίσετε το είδος τους.
Μονάδες 3

β. «εἶτα τῶν ἐχθρῶν Φωκέων ἄρδην ὄλεθρος καὶ ὄλων τῶν τειχῶν καὶ τῶν πόλεων ἀναίρεσις»: Να μεταφέρετε τους κλιτούς τύπους στον άλλο αριθμό.
Μονάδες 3,5

γ. Για τους παρακάτω τύπους να γράψετε ό,τι σας ζητείται:
Μονάδες 3,5

ἦλθον : α' ενικό υποτακτικής ίδιου χρόνου.
δοῦναι : γ' ενικό προστακτικής ίδιου χρόνου.
ἔφασαν : γ' πληθυντικό ευκτικής ενεστώτα.
ἔλαβον : απαρέμφατο μέσου παρακειμένου.
συμβέβηκε : β' ενικό οριστικής μέλλοντα.
εἰσέφερον : γ' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα.
αἰσθάνονται : γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου.

4 α. Να αναγνωρίσετε πλήρως συντακτικά τους ετερόπτωτους προσδιορισμούς του αποσπάσματος που σας δόθηκε για μετάφραση.
Μονάδες 4

β. «Ἐφη γὰρ τὸν Φίλιππον ... ἦδεσθαι καὶ χαίρειν»: Να μεταφέρετε το χωρίο στον ευθύ λόγο θεωρώντας ότι ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από το ρήμα ἔφη.
Μονάδες 2

γ. Να αναγνωρισθούν συντακτικά οι παρακάτω τύποι: τούτοις, τελευτῶν, εἰρήσθαι, ἔχοντα
Μονάδες 4

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΑΡΧΑΙΩΝ

A1. α.

1. Λάθος - «Ἐπειτ', ἔφη, ἀδικήσομεν ... δυνατὸν αὐτοῖς ὄν ἄμεινον;»
2. Λάθος - «ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ... τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι»
3. Σωστό - «αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ... ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως»
4. Λάθος - «ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν ἀμαρτάνουσιν»
5. Σωστό - «διαφέρει τούτῳ πολιτεία πολιτείας ἀγαθὴ φαύλης»
6. Λάθος - «Εἰ γὰρ μὴ οὕτως ... πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ ἢ κακοί.»

A1. β.

1. «ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει» (εναλλακτικά: τό εὖ πράξειν)
2. «τό βούλημα» (εναλλακτικά: τό ἐθίζειν)

B1. α) Η πόλη αποτελεί ένα οργανικό σύνολο, έναν οργανισμό που προϋποθέτει τη συνύπαρξη και συλλειτουργία των μελών του. Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο ο Σωκράτης αποδίδει στον Νόμο οικονομική λειτουργία (ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφελίας). Ο Νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αργές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αυτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται αύταρκες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας, αλληλοπροσφοράς και αλληλεγγύης. Σύμφωνα, άλλωστε, με τον Σωκράτη ο καθένας οφείλει να πράττει για το κοινωνικό σύνολο εκείνο «εἰς ὃ αὐτοῦ ἢ φύσις ἐπιτηδειοτάτη πεφυκνῖα εἴη», αυτό δηλαδή για το οποίο είναι προορισμένος και κατάλληλα εκπαιδευμένος. Κάθε κοινωνική τάξη της ιδεώδους Πολιτείας, λοιπόν, προσφέρει στο κοινωνικό σύνολο την ὠφέλεια για την οποία διακρίνεται. Μέλημα του νόμου είναι να διαχωρίζει τα άτομα με βάση τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους και να προσδιορίζει τα καθήκοντά τους.

β) Ο Σωκράτης προσωποποιώντας τον νόμο τον παρουσιάζει ως βασικό ρυθμιστικό παράγοντα της πολιτείας: επιβαλλει την αρμονία στους κόλπους της και αποβλέπει στην ευδαιμονία του συνόλου. Ο νόμος, λοιπόν, λειτουργεί ως απρόσωπος και ψυχρός ἄρχοντας, δρα αντικειμενικά, χωρίς να παρεκκλίνει από τον

ορθό τρόπο διακυβέρνησης. Η προσωποποίηση του νόμου γίνεται φανερή στις εκφράσεις: «οὐ τοῦτο μέλει», «τοῦτο μηχανάται ἐγγενέσθαι» (εναλλακτικά: συναρμότων, ποιῶν, ἐμποιῶν, ἀφιῆ, καταχρήται).

B2. Το επιχείρημα που φέρνει ο Αριστοτέλης ως μαρτυρία («μαρτυρεῖ δὲ») για να αποδείξει ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως εισάγεται με τον προσθετικό «καί» («καὶ τὸ γινόμενον») και αφορά το έργο των νομοθετών. Βασικός στόχος και επιδίωξή τους είναι να κάνουν τους πολίτες να αποκτήσουν την ηθική αρετή μέσω του εθισμού σε ανάλογες πράξεις και συμπεριφορές («οἱ γὰρ νομοθεταὶ τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιῶσιν ἀγαθοῦς, ...»). Οι νομοθέτες για να κάνουν τους πολίτες ενάρετους χρησιμοποιούν τους νόμους. Στο επιχείρημα αυτό εντοπίζεται η πάγια αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων ότι ο νόμος δεν αποβλέπει απλώς στην αποτροπή και τιμωρία των παραβατικών συμπεριφορών, αλλά παιδαγωγεί διά βίου τους πολίτες και τους οδηγεί σε επαινετές συμπεριφορές. Αυτή είναι και η θέση του Αριστοτέλη: ὁ νομοθέτης οὐκ ἔξ τὰ φαῦλα πράττειν, τὰ δὲ καλὰ καὶ σπουδαῖα κελεύει (Ἠθικὰ Μεγάλαι, 1.9.9.2-3, 1187a14-15). Με αυτό τον τρόπο ο νόμος λειτουργεί ως ισχυρός παράγοντας ενότητας και συνοχής μέσα στην κοινωνία (φάκελος υλικού, σελ. 124). Επίσης, στο χωρίο αποτυπώνεται η γενικότερη αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων ότι το άτομο δεν λειτουργεί αποκλειστικά και μόνο για χάρη του εαυτού του, αλλά και για χάρη του κοινού καλού. Έτσι και οι νομοθέτες λειτουργούν με βάση τον γνώμονα αυτό.

Η λέξη που δεσπόζει, έχοντας το μεγαλύτερο σημασιολογικό βάρος, είναι η μετοχή «εθίζοντες». Ο Αριστοτέλης προτάσσει τη μετοχή προκειμένου να τονίσει τον ρόλο των νομοθετών και το ότι μόνο με τον εθισμό και με κανένα άλλο μέσο κάνουν οι νομοθέτες τους πολίτες αγαθούς. Οι λέξεις «εθίζοντες» -«αγαθοῦς» συνδέονται με σχέση αιτίου - αιτιατού αντίστοιχα. Στην ουσία το επιχείρημα αυτό έχει ως εξής: αν οι ηθικές αρετές ήταν ἐμφυτες, ὅλες οι ἐνέργειες των νομοθετῶν να κάνουν τους πολίτες καλοὺς θα ήταν μάταιες, αφού ὅλοι θα γεννιόντουσαν με ή χωρίς αυτές και οποιαδήποτε προσπάθεια δεν θα μπορούσε να μεταβάλει αυτά τα χαρακτηριστικά. Έτσι αποδεικνύεται αφενός ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως και αφετέρου ότι αυτές δεν αποκτώνται αλλιῶς παρά μόνο με τη διαρκή ἀσκηση και την επανάληψη ηθικῶν πράξεων.

Ωστόσο, ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι κάποιοι νομοθέτες πετυχαίνουν τον στόχο τους και κατορθώνουν να βοηθήσουν τους πολίτες στην ἀσκηση της αρετῆς με τον τρόπο που πρέπει, ενώ κάποιοι ἄλλοι αποτυγχάνουν να ασκήσουν σωστά τους πολίτες στην αρετή. Γι' αυτό, ἄλλωστε, και τα πολιτεύματα διακρίνονται σε καλά και λιγότερο καλά.

B3. 1.β, 2.γ, 3.β, 4.α, 5.β

B4.α. χειρὸν ≠ ἄμεινον, ἐπελάθου ≠ μνήσθητι, εὐ̄ ≠ κακῶς, δυνατοὶ ≠ ἀδύνατοι, ἀγαθοῦς ≠ κακοῦς.

B4.β. εγγονός, συναρμογή, ἀφηση, φθορά, ουσία

B5. Το δεύτερο απόσπασμα κλείνει με την επισήμανση του Αριστοτέλη ότι για την καλλιέργεια της ηθικής αρετῆς απαραίτητη κρίνεται η συμβολή του διδάσκοντος και της διδασκαλίας, της εκπαίδευσης γενικότερα, γιατί η ηθική ποιότητα του κάθε ανθρώπου προκύπτει όχι απλώς από την ἀσκηση, αλλά από την ποιότητα της ἀσκησης που έχει προηγηθεί. Ο δάσκαλος θα δώσει τον προσανατολισμό του ορθού εθισμού διδάσκοντας τους κανόνες της αρετῆς, τους τρόπους εφαρμογῆς τους και εκπαιδεύοντας στην ορθή ἀσκηση. Ο δάσκαλος είναι αυτός που παρακολουθεί και καθοδηγεί τους ανθρώπους στον σωστό εθισμό. Το ίδιο απαραίτητος είναι ο δάσκαλος και στις τέχνες, διότι αυτός θα διδάξει τον ασκούμενο σε μια τέχνη τους κανόνες της και τον σωστό τρόπο εφαρμογῆς τους. Αυτός ακριβῶς είναι και ο ρόλος του νομοθέτη στην πόλη: αποτελεί τον δάσκαλο των πολιτῶν, ο οποίος χρησιμοποιώντας τα σωστά μέσα, δηλαδή τους σωστούς νόμους, θα διδάξει τους πολίτες τι είναι δίκαιο και τι ἀδικο, θα ορίσει τους κανόνες της δίκαιης και ηθικής συμπεριφοράς μέσα στην πόλη και θα τους οδηγήσει στην κατάκτηση των ηθικῶν αρετῶν και, ἄρα, στην ευδαιμονία. Επομένως, καταλήγουμε και πάλι στο συμπέρασμα ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι ἐμφυτες, αφού στην αντίθετη περίπτωση ο ρόλος του δασκάλου θα ήταν μάταιος. Αντίθετα, οι ηθικές αρετές κατακτώνται με τη σωστή ἀσκηση, με τη διαρκή επανάληψη ηθικῶν πράξεων.

Οι απόψεις που εκφράζει ο Σταγειρίτης στο πρωτότυπο κείμενο ταυτίζονται με ὅσα αναφέρει και ο Ξενοφώντας στο αντίστοιχο απόσπασμα από τα Ἀπομνημονεύματα. Σύμφωνα με το παράλληλο κείμενο, ο ανθρώπινος χαρακτήρας δεν παραμένει αμετάβλητος καθόλη τη διάρκεια της ζωῆς. Αντίθετα, η απουσία εξάσκησης μπορεί να οδηγήσει μέχρι και στην ἀπώλεια των συγκεκριμένων στοιχείων, τόσο σε σωματικό όσο και σε ψυχικό επίπεδο. Η ταύτιση απόψεων των δύο διανοητῶν επεκτείνεται και στη βαρῦτητα που κατέχει η συναναστροφή με συγκεκριμένα άτομα τα οποία επηρεάζουν καταλυτικά τη διαμόρφωση της

ηθικής συμπεριφοράς. Οι κοινωνικές συναναστροφές και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην κατάκτηση των ηθικών αρετών. Για το λόγο αυτό οι γονείς εμποδίζουν τα παιδιά τους να συναναστραφούν με πονηρούς ανθρώπους καθώς η επαφή με τέτοια άτομα μπορεί να αποβεί καταστρεπτική για τον νέο, ακόμη κι αν αυτός είναι σόφρων.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Και πράγματι σκεφτείτε τι έχει γίνει στους Θηβαίους εξαιτίας αυτών (των πρέσβων) και τι έχει συμβεί, και δείτε με θαυμασμό στην ίδια την αλήθεια πόσο μεγάλο είναι το να μην πουλάει (κανείς) τα συμφέροντα της πόλης. Πρώτα πρώτα λοιπόν έχουν ειρήνη αυτοί οι οποίοι ήταν κουρασμένοι και ταλαιπωρημένοι ήδη από τον πόλεμο και ηττημένοι, έπειτα (συνέβη) η ολοκληρωτική καταστροφή των εχθρών τους των Φωκέων και η καταστροφή όλων των τειχών και των πόλεων.

Μονάδες 10

2. Ποια είναι η στάση των Θηβαίων πρεσβευτών απέναντι στις προσφορές του Φιλίππου;

Αν και ο Φίλιππος πρόσφερε στους πρέσβεις των Θηβαίων χρήματα, αιχμαλώτους, χρυσά και αργυρά ποτήρια, αυτοί δεν τα δέχτηκαν και δεν αφήθηκαν στις διαθέσεις του Φιλίππου. Μάλιστα στο τέλος του δείπνου ένας από τους Θηβαίους πρέσβεις, ο Φίλωνας, είπε ότι χαίρονται που βλέπουν τον Φίλιππο να είναι απέναντί τους μεγαλόψυχος και φιλόανθρωπος, αλλά οι πρέσβεις ήταν προσωπικοί του φίλοι και φίλοι από φιλοξενία και χωρίς τα δώρα του. Ζητούσαν από αυτόν, αφού δείξει τη φιλανθρωπία του στα πράγματα που τότε απασχολούσαν τη Θήβα, να πράξει κάτι αντάξιο του εαυτού του και των Θηβαίων, και τότε όλοι οι Θηβαίοι θα ήταν με το μέρος του.

Μονάδες 10

3.α. Να εντοπίσετε τις αντωνυμίες στο απόσπασμα που σας δόθηκε για μετάφραση και να αναγνωρίσετε το είδος τους.

τί: ερωτηματική αντωνυμία (δυο φορές)
τούτων: δεικτική αντωνυμία
αυτῆς: οριστική αντωνυμία
ἡλικόν: αναφορική αντωνυμία
αὐτοῖς: οριστική αντωνυμία

Μονάδες 3

3.β. «εἶτα τῶν ἐχθρῶν Φωκέων ἄρδην ὄλεθρος καὶ ὅλων τῶν τειχῶν καὶ τῶν πόλεων ἀναίρεσις»:

Να μεταφέρετε τους κλιτούς τύπους στον άλλο αριθμό.

..... τοῦ ἐχθροῦ Φωκέως....ὄλεθροι καὶ ὄλου τοῦ τείχους καὶ τῆς πόλεως ἀναιρέσεις.

Μονάδες 3,5

3.γ. Για τους παρακάτω τύπους να γράψετε ό,τι σας ζητείται:

ἦλθον	: α' ενικό υποτακτικής ίδιου χρόνου: ἔλθω
δοῦναι	: γ' ενικό προστακτικής ίδιου χρόνου: δότω
ἔφασαν	: γ' πληθυντικό ευκτικής ενεστώτα : φαίησαν/φαῖεν
ἔλαβον	: απαρέμφατο μέσου παρακειμένου: εἰλήφθαι
συμβέβηκε	: β' ενικό οριστικής μέλλοντα: συμβήσει/η
εἰσέφερον	: γ' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα: εἰσοίσουσι(ν)
αἰσθάνονται	: γ' πληθυντικό οριστικής παρακειμένου: ἦσθηνται

Μονάδες 3,5

4α. Να αναγνωρίσετε πλήρως συντακτικά τους ετερόπρωτους προσδιορισμούς του αποσπάσματος που σας δόθηκε για μετάφραση

τῆς πόλεως: γενική κτητική στο τὰ.

τῶν ἐχθρῶν: γενική αντικειμενική στο ὄλεθρος.

τῶν τειχῶν καὶ τῶν πόλεων: γενικές αντικειμενικές στο ἀναίρεσις.

Μονάδες 4

β. «Ἐφη γὰρ τὸν Φίλιππον ... ἦδεσθαι καὶ χαίρειν»: Να μεταφέρετε το χωρίο στον ευθύ λόγο θεωρώντας ότι ο πλάγιος λόγος εξαρτάται από το ρήμα ἔφη.

«χαίρω καὶ ἦδομαι τὸν Φίλιππον ὀρῶν.....»

Μονάδες 2

γ. **τούτοις:** ἔμμεσο αντικείμενο στο δοῦναι.

τελευτῶν: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος εἶπε, Φίλων. Δηλώνει το σύγχρονο και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα εἶπε.

εἰρήσθαι: απαρέμφατο της αναφοράς που εξαρτάται από το ἄξιον και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αναφοράς,

ἔχοντα: κατηγορηματική μετοχή που εξαρτάται από το ὀρῶν και αναφέρεται στο αντικείμενο του ὀρῶν τον Φίλιππον.

Μονάδες 4